

**ZARZĄDZANIE KULTURĄ FIZYCZNĄ,
ZDROWIEM I BEZPIECZEŃSTWEM**

Współczesne wybrane aspekty

**MANAGEMENT OF PHYSICAL CULTURE,
HEALTH AND SAFETY**

Contemporary selected aspects

Redakcja naukowa / *Edited by*

Dariusz Skalski
Natalia Nesterchuk
Svitlana Kryshtanovych
Natalia Semenova

Starogard Gdański 2021

Pomorska Szkoła Wyższa w Starogardzie Gdańskim

Konsultant naukowy monografii / Scientific consultant of the monograph:

prof. dr hab. n. med. Igor Grygus

Redakcja naukowa / Edited by:

Dariusz Skalski, Natalia Nesterchuk,
Svitlana Kryshtanovych, Natalia Semenowa

Recenzja / Reviewers: Ewa Zieliński (dr n. o zdrowiu, profesor)

Sekretarz redakcji / Assistant editor: Dariusz Skalski

Korekta, skład i łamanie / Correction, composition and breaking:

Halina Muchowska – Skalska (filolog) i Dariusz Skalski

Okładka / Cover: Dariusz Skalski i Bogdan Kindzer

© Copyright by Pomorska Szkoła Wyższa, Ul. Kościuszki 112/114, 83-200 Starogard Gdański

Żadna część tej publikacji nie może być kserowana, reprodukowana, zapisywana w jakimkolwiek systemie przechowywania informacji, przekazywana w jakiegokolwiek – mechanicznej, fotograficznej, elektronicznej lub innej – formie zapisu bez pisemnej zgody właściciela praw.

© The Author(s) 2021

These monographs are published with Open Access at Pomeranian Academy in Starogard Gdański. Open Access These articles are distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. Attribution — You must attribute the work in the manner specified by the author or licensor (but not in any way that suggests that they endorse you or your use of the work). Noncommercial — You may not use this work for commercial purposes. Share Alike — If you alter, transform, or build upon this work, you may distribute the resulting work only under the same or similar license to this one.

Zawartość tej monografii jest objęta – Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach 3.0

Liczba znaków: 349 859 (ze streszczeniami i okładką).

Liczba grafik: 66 x 1 000 znaków (ryczałt) = 66 000 znaków.

Razem: Liczba znaków: 415 859

(ze streszczeniami, okładką i grafikami) = 10, 396 arkuszy wydawniczych.

Number of characters: 349 859 (with abstracts).

Number of images: 66 x 1 000 characters (lump sum) = 66 000 characters.

Total: Number of characters: 415 859 (with abstracts, summaries and graphics) = 10, 396 sheets publications.

Pomorska Szkoła Wyższa, Ul. Kościuszki 112/114, 83-200 Starogard Gdański

ISBN 978-83-89481-15-3

SPIS TREŚCI (ЗМІСТ)

OD REDAKTORÓW NAUKOWYCH (ВІД НАУКОВИХ РЕДАКТОРІВ)

Dariusz Skalski, Natalia Nesterchuk, Svitlana Kryshtanovych,
Natalia Semenova 8

WSTĘP (ВСТУП)

Dariusz Skalski, Natalia Nesterchuk, Svitlana Kryshtanovych,
Natalia Semenova 10

Rozdział 1 (Розділ 1)

MOTYWAЦИЙНИЙ КРИТЕРІЙ ЯК ОСНОВА СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ МЕНЕДЖЕРІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

KRYTERIUM MOTYWACYJNE JAKO PODSTAWA KSZTAŁTOWANIA SIĘ PROFESJONALNYCH MENADŻERÓW KULTURY FIZYCZNEJ I SPORTU

Світлана Криштанович, Мирослав Криштанович 12

Rozdział 2 (Розділ 2)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ТА ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ УБЕЗПЕЧЕННЯ ЖИТТЯ, ЗДОРОВ'Я І ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СПОРТСМЕНІВ В УКРАЇНІ

INSTITUTIONAL-LEGAL AND FINANCIAL ASPECTS OF LIFE, HEALTH AND WORKABILITY OF ATHLETES IN UKRAINE

Людмила Чвертко, Ірина Кирилюк 27

Rozdział 3 (Розділ 3)

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОБ'ЄКТИВНОСТІ СУДДІВСТВА В КІОКУШИНКАЙ КАРАТЕ

WYKORZYSTANIE TECHNOLOGII CYFROWEJ DO ZWIĘKSZENIA OBIEKTYWIZMU SĘDZIOWANIA KARATE KYOKUSHINKAI

Богдан Кіндзер, Любомир Вовканич, Сергій Нікітенко, Іван Ільницький,
Сергій Вишневецький, Василь Матвіїв 45

Rozdział 4 (Розділ 4)

***ФІТНЕС ТА ФІЗИЧНА ТЕРАПІЯ ХВОРИХ З ОЖИРІННЯМ
FITNESS AND PHYSICAL THERAPY OF OBESITY PATIENTS***

Наталія Нестерчук, Олена Кулай, Ігор Григус, Даріуш Скальські56

Rozdział 5 (Розділ 5)

***ЕКОЛОГІЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ КОРПОРАТИВНОЇ ТА
СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВОГО
СУСПІЛЬСТВА***

***TURYSTYKA EKOLOGICZNA JAKO JEDEN Z CZYNNIKÓW ODPOWIEDZIALNOŚCI
BIZNESOWEJ I SPOŁECZNEJ ZA UTRZYMANIE ZDROWEGO SPOŁECZEŃSTWA***

Орислава Графська, Іван Коркуна, Дмитро Петришин,
Олена Євдощенко64

Rozdział 6 (Розділ 6)

***ЕФЕКТ ВПЛИВУ КОМПЛЕКСІВ ВПРАВ З АРСЕНАЛУ СХІДНИХ БОЙОВИХ
МИСТЕЦТВ НА РЕГУЛЯТОРНУ ФУНКЦІЮ ДИХАЛЬНИХ ШЛЯХІВ ОРГАНІЗМУ
ЛЮДИНИ***

***EFECT WPŁYWU KOMPLEKSÓW ĆWICZEŃ Z ARSENAŁU WSCHODNIEJ SZTUKI
WALKI NA REGULACYJNE FUNKCJE UKŁADU ODDECHOWEGO ORGANIZMU
LUDZKIEGO***

Богдан Кіндзер, Василь Матвіїв, Станіслав Сабат, Даріуш Скальські 74

Rozdział 7 (Розділ 7)

***RUCH JAKO ELEMENT WSPIERAJĄCY ROZWÓJ DZIECI ZE SPECJALNYMI
POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI. WYBRANE ZAGADNIENIA
MOVEMENT AS AN ELEMENT SUPPORTING THE DEVELOPMENT OF CHILDREN
WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS. SELECTED ISSUES***

Jolanta Tomporowska 93

Rozdział 8 (Розділ 8)

ROLA RODZINY I PAŃSTWA W WYRÓWNYWANIU SZANS ŻYCIOWYCH DZIECI POCHODZĄCYCH Z RÓŻNYCH ŚRODOWISK SPOŁECZNYCH A EDUKACJA ZDROWOTNA

THE ROLE OF THE FAMILY AND THE STATE IN EQUALIZING THE LIFE CHANCES OF CHILDREN FROM DIFFERENT SOCIAL ENVIRONMENTS AND HEALTH EDUCATION

Dariusz Skalski, Damian Kowalski, Igor Grygus, Oksana Zabolotna 104

Rozdział 9 (Розділ 9)

BEZPIECZEŃSTWO NAD WODĄ W OPINII OBOZOWICZÓW W SEZONIE LETNIM W 2020 ROKU

SAFETY OVER WATER IN THE OPINION OF CAMPERS IN THE SUMMER SEASON IN 2020

Mateusz Wirkus, Dariusz Skalski, Michał Tuz, Dawid Czarnecki,
Natalia Semenowa 123

Rozdział 10 (Розділ 10)

ROLA I ZADANIA WOJSK OBRONY TERYTORIALNEJ W SYSTEMIE OBRONNOŚCI PAŃSTWA

THE ROLE AND TASKS OF THE TERRITORIAL DEFENSE FORCES IN THE STATE DEFENSE SYSTEM

Dawid Czarnecki, Dariusz Skalski, Michał Tuz, Mirosław Kryshtanovych..... 151

Rozdział 11 (Розділ 11)

UDZIAŁ SIŁ ZBROJNYCH RP W ZARZĄDZANIU KRYZYSOWYM

PARTICIPATION OF THE POLISH ARMED FORCES IN CRISIS MANAGEMENT

Dawid Czarnecki..... 164

INFORMACJE O AUTORACH (ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ) 176

SERDECZNIE POLECAMY

(МИ ВІД ЩИРОГО СЕРЦЯ РЕКОМЕНДУЄМО ЦЕ)

Богдан Кіндзер, Даріуш Скальскі 180

ROLA RODZINY I PAŃSTWA W WYRÓWNYWANIU SZANS ŻYCIOWYCH DZIECI POCHODZĄCYCH Z RÓŻNYCH ŚRODOWISK SPOŁECZNYCH A EDUKACJA ZDROWOTNA

THE ROLE OF THE FAMILY AND THE STATE IN EQUALIZING THE LIFE CHANCES OF CHILDREN FROM DIFFERENT SOCIAL ENVIRONMENTS AND HEALTH EDUCATION

Dariusz Skalski¹, Damian Kowalski¹, Igor Grygus², Oksana Zabolotna³

¹*Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdańsku, Wydział Kultury Fizycznej – Zakład Pływania i Ratownictwa Wodnego, Polska*

²*Narodowy Uniwersytet Gospodarki Wodnej i Wykorzystania Zasobów Naturalnych w Równym, Instytut Ochrony Zdrowia, Ukraina*

³*Umański Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Pawła Tyuczyny w Umaniu, Ukraina*

Ключові слова: хореографічна освіта, дихання в хореографії, формування правильного дихання, педагог-хореограф.

Key words: choreographic education, breathing in choreography, correct breathing formation, a teacher-choreographer.

Streszczenie

Niniejsza praca traktuje o aspekcie wyrównywania szans życiowych i łączącym się z tym edukowaniu zdrowotnym. Przynależność do klasy pochodzenia, z którą ściśle wiążą się warunki życia, etos i dziedziczony kapitał społeczno-kulturowy, a także płeć i miejsce zamieszkania, wpływają bardzo mocno na pozycję społeczną. Kształtowanie habitusów, jako kompleksu interioryzacji, odbywa się na inicjalnym etapie pracy pedagogicznej i to tu można dopatrywać się absolutnego początku wpajania kultury. Proces ten dokonuje się przede wszystkim w rodzinie. Podstawowy, pierwotny habitus, jest bardziej nieodwracalny niż wszystkie kolejne skutki pracy pedagogicznej i socjalizacji. Efekty inicjalnego etapu pracy pedagogicznej, leżą u podstaw późniejszego przyswajania kultury i kształtowania kolejnych habitusów. Z wpajaniem i kształtowaniem habitusów, zwłaszcza pierwotnych, wiąże się pojęcie przemocy symbolicznej.

This work deals with the aspect of equalizing life opportunities and health education related to it. Belonging to the class of origin, which is closely related to living conditions, ethos and inherited socio-cultural capital, as well as gender and place of residence, have a very strong impact on the social position. The shaping of habitus as a complex of interiorization takes place at the initial stage of pedagogical work, and it is here that we can see the absolute beginning of inculcating culture. This process occurs primarily in the family. The basic, primal habitus is more irreversible than all the successive effects of pedagogical work and socialization. The effects of the initial stage of pedagogical work are the basis for the subsequent assimilation of culture and shaping of subsequent habituses. The concept of symbolic violence is associated with the inculcation and shaping of habitus, especially the original one.

Koncepcja odtwarzania struktury społecznej w ujęciu Pierra Bourdieu

Próbie zdefiniowania szans życiowych, można podejmować w oparciu o koncepcję Pierra Bourdieu odtwarzania (reprodukcji) struktury społecznej. Ważne zwłaszcza wydaje się być, zawarte w niej zagadnienie interioryzacji i wiążących się z nią- habitusów oraz zjawisko „dziedziców” i „wydziedziczonych”. Interioryzacja (internalizacja) jest to tak głęboko idące wpojenie norm, że w jego wyniku jednostka nie zdaje sobie sprawy ze źródła ich pochodzenia, uznając je za własne. Nie przypuszcza, że zostały jej one przekazane, najczęściej na drodze socjalizacji pierwotnej. Jednostce nie towarzyszy poczucie, że są to normy nabyte. Habitus to kompleks interioryzacji, czyli pewnych tendencji i postaw wpisanych w sferę ludzkich nawyków. Habitus rozciąga się również na dziedzinę ocen emocjonalnych dotyczących już nie tylko norm, ale i wartości. Jest, więc niejako rezultatem subiektywnego postrzegania rzeczywistości i obiektywnych, obserwowalnych faktów. Owo subiektywne pojmowanie, wyraża się następnie w sposób obiektywny i obserwowalny, i stanowi punkt wyjścia do klasyfikacji społecznej natury człowieka. Habitus jest to, więc, niejako społecznie ustanowiona natura. Owo „społeczne ustanowienie” oznacza, że jednostka nie zdaje sobie sprawy, że habitus jest jej niejako narzucony, w sposób tak skuteczny, iż zapewnia właściwie bezrefleksyjne, niemal automatyczne dostosowanie się do sytuacji zdefiniowanej, jako sytuacja objęta danymi regułami. Jednym z bardzo ważnych czynników różnicowania habitusów jest pochodzenie klasowe. Jej istota polega na tym, że „symbolicznymi środkami, legitymizuje ona, umacnia i utrwala przemoc realną. Bazuje ona na procesie komunikacji, poprzez który narzuca się formalne definicje określające zasady podtrzymywania i utrwalania ładu społecznego, zgodnie z wzorami prezentowanymi przez dysydentów kultury oficjalnej, czyli dominujące grupy, warstwy i klasy społeczne”. Przemoc symboliczna polega na narzuceniu pewnego systemu wartości, sposobu interpretacji zastanych treści i zaistniałych sytuacji. Rozciąga się ona na edukację szkolną i wiąże się z procesem selekcji szkolnych, czyli przechodzeniem jednostek na kolejne szczeble edukacji. Działania przemocy symbolicznej nie dostrzegają „dziedzice”, czyli ci, którzy posiadają wysoki stopień kulturowego wtajemniczenia, przynależność klasowa nie zatrzymała ich na niższych poziomach owego wtajemniczenia, a tym samym droga do szeroko pojętego sukcesu życiowego, jest dla nich otwarta. W oparciu o koncepcję Pierra Bourdieu, można sformułować przypuszczenie, iż na szanse życiowe istotny wpływ ma pochodzenie klasowe, wynikający z niego posiadany kapitał społeczno- kulturowy dziedziczony w procesie socjalizacji pierwotnej. Nie bez znaczenia jest również miejsce zamieszkania, warunki życia zastane w rodzinie pochodzenia i stanowiące istotny element wpływu na kształtowanie się

pierwotnego habitusu jednostki. Kłoskowska interpretując koncepcję Bourdieu podejmuje wprost zagadnienie „dychotomii społecznej kategorii uprzywilejowanych i deprimowanych oraz skutków wykorzenienia społecznego i kulturowego”. Podejmuje również analizę związku zachodzącego między posiadanym lub dziedziczonym kapitałem ekonomicznym a kapitałem kulturowym, zakładając, że jeden wpływa na drugi i generuje go. Bourdieu zauważa, że ludzie poprzez swoje działania, doprowadzają do międzygeneracyjnego dziedziczenia kapitałów i utrwalania nierówności. Jego koncepcja powstała, więc, w celu obnażenia mechanizmów generujących powstawanie różnic i nierówności społecznych oraz poszukiwania takich metod oddziaływań na poszczególne społeczne pola, aby mechanizmy te niwelować, lub im zapobiegać. W związku z powyższym, koncepcja Pierra Bourdieu bez wątpienia znajduje zastosowanie w omawianiu problematyki wyrównywania szans życiowych dzieci pochodzących z różnych społecznych środowisk, wyposażonych w różnorodny pod względem jakościowym kapitał kulturowy i-co jest z tym związane-mających nierówny start w różnych dziedzinach społecznego życia.

Socjolingwistyczna teoria Basila Bernsteina

Teorią, również znajdującą zastosowanie w rozpatrywaniu problemów wiążących się z zagadnieniem szeroko pojmowanych szans życiowych, jest socjolingwistyczna teoria Basila Bernsteina. Według interpretacji Bokszańskiego, Piotrowskiego i Ziólkowskiego „wyrosła ona z praktycznych potrzeb z poszukiwania przyczyn niepowodzeń szkolnych dużych grup młodzieży, wywodzącej się głównie z klasy robotniczej” [2]. Trudności szkolne bywają przyczyną przerywania nauki na najniższych jej szczeblach, a co za tym idzie, stają się przeszkodą w późniejszym osiągnięciu awansu społecznego, materialnego i kulturowego. W swojej teorii Bernstein bierze pod uwagę różnorodne czynniki mające wpływ na taką sytuację-zamożność rodziny pochodzenia, charakter pracy rodziców, ilość czasu poświęcanego przez nich dziecku, stosowane metody wychowawcze. Szczególną uwagę zwraca jednak na ogromnie istotny według niego czynnik- język, którego dziecko nauczyło się przede wszystkim w rodzinie, w trakcie trwania procesu socjalizacji pierwotnej. Bernstein wyróżnia dwa systemy mowy, które nazywa kodem rozwiniętym i ograniczonym. Charakterystyczne dla kodu rozwiniętego, jest posiadanie bogatego zasobu słownictwa, swobodna umiejętność komunikacji werbalnej, „reakcja na poszczególne rzeczy i przedmioty, postrzegane w ich relacji wobec całej sieci innych przedmiotów, zależności czasowych, przestrzennych i przyczynowych, między różnymi obiektami i zdarzeniami otaczającego świata” W kodzie rozwiniętym, uczucia przekazywane są najczęściej za pomocą słów, a te z kolei są formułowane tak, że

nie noszą cech emocjonalnych wykrzykników, a raczej logicznych argumentów. W przypadku kodu ograniczonego, główną rolę odgrywają pozawerbalne, pozajęzykowe elementy wypowiedzi. W komunikacji między partnerami nie ma większego znaczenia właściwy sens słów, ważne są raczej nasilenie i ton głosu, mimika twarzy, gestykulacja. W związku z tym, że zasób słów jest zbyt ubogi, aby za jego pomocą móc osiągnąć i przekazać zróżnicowanie znaczeń, sięga się do pozalingwistycznych form komunikowania się, aby wyrazić swoje intencje, czy przekazać poglądy. Socjalizacja, będąca niejako elementem pierwotnym w tworzeniu pokoleniu wstępującemu równych „szans startu”, jest właściwie „przygotowaniem do realizacji wzorów przebiegu życia” [1]. O realizacji takich wzorów mówi E. Hajduk, poszukując ich głównie w otoczeniu społecznym jednostki. W kulturze każdego społeczeństwa czy społeczności, obowiązują zasady działania, wzory postępowania i systemy normatywne, mające wpływ na kształtowanie wzorów przebiegu życia, kształtowanie się biografii [4]. Widać tu wyraźne nawiązanie do mechanizmów działania przemocy symbolicznej. Normy i wzory postępowania przyjmowane za właściwe w danym społeczeństwie są tworzone i narzucane jednostkom przez dominujące warstwy i klasy społeczne. Odbywa się to najczęściej za pośrednictwem systemu edukacji i często rozpoczyna się już na inicjalnym etapie pracy pedagogicznej oraz w grupach pierwotnych (rodzina, grupa rówieśnicza, grupa sąsiedzka, kościół) [2]. Wzory, o których mowa, a które stają się społecznym wymogiem stawianym jednostce, obejmują trzy okresy: przygotowania, działalności i zakończenia działalności. Najważniejszy wydaje się być okres przygotowania, w którym jednostka poszukuje takiego wzoru biografii, który pozwoli jej na osiągnięcie, realizację wartości cenionych w kulturze danego społeczeństwa. Działalność ta, nastawiona na realizację owych społecznie i jednostkowo pożytecznych wartości wymaga opanowania pewnego zakresu wiedzy i zdobycia niezbędnych umiejętności-czyli kompetencji społecznych [7]. Wybór pewnego wzoru biografii dokonywany przez jednostkę, przesądza o jej szansach w osiągnięciu wartości cenionych społecznie. Wybór wzoru biografii w powiązaniu z założeniami koncepcji Pierra Bourdieu oraz teorii Basila Bernsteina, nie wydaje się być wyborem wolnym i indywidualnym. Jego realizacja jest zdeterminowana szeregiem czynników, oddziałujących na jednostkę, począwszy od jej pochodzenia klasowego, statusu społecznego rodziny, w której przyszła na świat, miejsca zamieszkania, kodu językowego, jakim się posługuje, kapitału kulturowego, jaki dziedziczy, rodzaju szkoły, jaka wybierze, itp. Wszystkie te czynniki, mogą stanowić składową kapitału społecznego jednostki, czyli „stosunków i sieci społecznych, w których jednostka żyje” oraz być wyznacznikiem jej szeroko pojętych szans życiowych. Kapitał społeczny zaś, powinien być rozumiany jako nie tylko coś, co jest jednostce dane, ale również jako silną determinantę narzuconą jej z zewnątrz,

rodzaj wywieranej presji, kategorycznego wymogu, który należy spełnić, aby móc zwiększać swoje szanse życiowe. W ich wyrównywaniu konieczny jest podział funkcji wychowawczych pomiędzy różne instytucje socjalizacyjno-edukacyjne. Wśród nich należy wymienić przede wszystkim rodzinę pochodzenia oraz instytucje przedszkolne i szkolne-ponieważ są one tymi, z którymi niemalże każde dziecko spotyka się w pierwotnym stadium swojej biografii. Wyrównywanie szans społecznego startu powinno być zadaniem dzielonym pomiędzy te instytucje, a rolą Państwa jest stwarzanie im takich uregulowań społeczno-prawnych, aby mogły one swoją rolę w sposób jak najbardziej rzetelny wypełniać [6]. Na instytucjach pozarodzinnych ciąży ponadto obowiązek niwelowania różnic, między wzorcami społeczno-kulturowymi obowiązującymi w makroskali, a tymi otrzymanymi w rodzinie pochodzenia.

Szanse edukacyjne

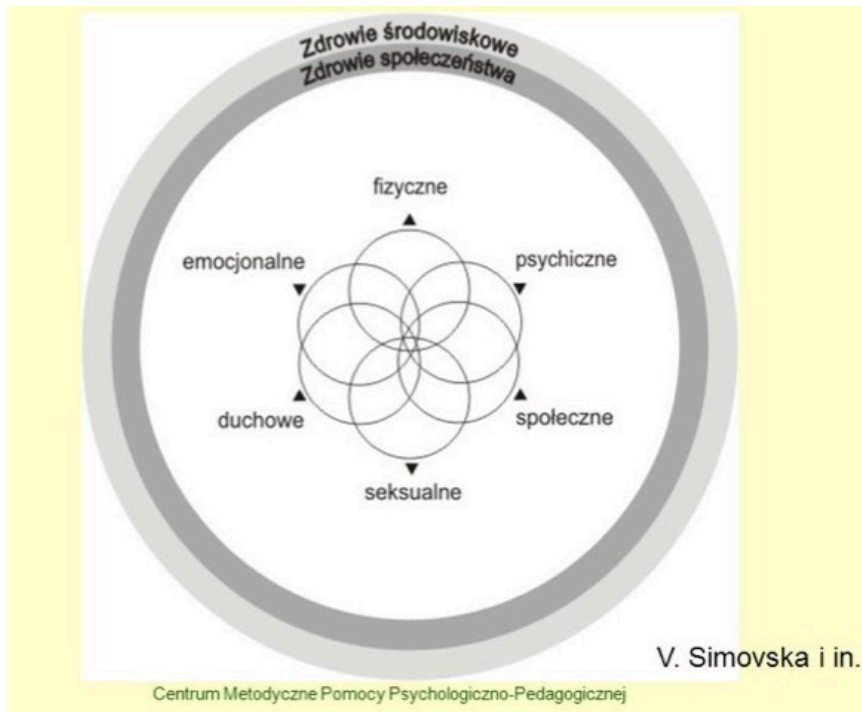
Edukację można rozumieć jako szereg procesów, których celem jest zmienianie ludzi-stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych [5]. Deficytowy problem wynikający z rozległości terminu, sprawił, że „znaczenie terminu edukacja było chwiejne-jedni kojarzyli je z wykształceniem, inni z wychowaniem. Obecnie upowszechnia się szerokie rozumienie tego terminu jako oznaczającego ogół procesów oświatowo-wychowawczych, obejmujących kształcenie i wychowanie oraz szeroko pojmowaną oświatę.” Definicja Okonia wprowadziła nie precyzuje obszaru, na którym odbywają się działania edukacyjne. Jednak w sposób nieunikniony nasuwa się wniosek o związku edukacji z socjalizacją pierwotną. Jest ona płynna, zawiera elementy charakterystyczne dla edukacji, jak i socjalizacji czy wychowania. Bardziej zawężoną definicję formułują Olechnicki i Załęcki, określając edukację jako „część procesu wychowania, obejmującą planowe oddziaływanie na kształtowanie się inteligencji jednostki oraz wpajanie jej pewnych wartości poznawczych, wiedzy i nawyków za pośrednictwem formalnego systemu nauczania” [8]. W definicji tej, edukacja zostaje w sposób wyraźniejszy wyodrębniona z procesów wychowawczo-socjalizacyjnych, a jej funkcje przypisuje się instytucjom oświatowym, czyli ukierunkowanym na upowszechnianie wykształcenia. Bez wątplenia, wśród instytucji edukacyjnych, najważniejszą jest szkoła, rozumiana jako system szkolnictwa, układ szkół różnego stopnia i typu. Szkoła rozumiana jako instytucja, przed którą stoi zadanie kształcenia w kierunku nie tylko poznawczym, ale i na poziomie wartości, nawyków, w sferze emocji i inteligencji, może stanowić bardzo ważny komponent środowiska wychowawczego i spełniać istotną funkcję w procesie uspołeczniania dzieci i młodzieży. Częstokroć funkcja ta, może przewyższać jakościowo funkcje tego samego typu pełnione przez

rodzinę. W zależności od rodzaju środowiska społecznego, szkoły tego samego typu, tylko pozornie są takie same. Różnice między nimi wynikają z tego, że stanowią one elementy różnych społeczności, mają populacje uczniów wywodzące się z rodzin i środowisk o różnym statusie, a związku z tym poszczególne szkoły borykają się z różnorodnymi problemami, są zmuszone do stosowania różnych stylów pracy i osiągają różne rezultaty. Na wsi, sytuacja szkoły, wciąż jest gorsza niż w mieście. Wprawdzie po II Wojnie Światowej, w miarę postępu społecznego i działań podejmowanych na rzecz niwelacji różnic między wsią a miastem, wieś zidentyfikowała się ze szkołą, która przestała być „obca” i „pańska”, stała się „własna”, jednakże zaostrzył się kryzys małej szkoły wiejskiej. Pojawił się też, charakterystyczny konflikt, między rolą ucznia a rolą dziecka mieszkającego na wsi-dziecka, które ciągle jeszcze zmuszone jest do pomocy przy pracy w gospodarstwie rolnym. Również szkoła w rejonach peryferyjnych (małych miasteczkach) nie stwarza uczniom szans dalszego kształcenia-ogólny poziom kultury jest na tych obszarach niższy, rzadszy jest sieć szkolnictwa, instytucji kulturalnych, zakładów pracy. Instytucje te pozostają zwykle w znacznym oddaleniu od wsi i innego rodzaju peryferyjnych obszarów, zwłaszcza tych, które położone są z dala od dużych ośrodków miejskich. Sytuacja taka nie sprzyja rozwojowi szkoły, nie wywiera też aktywizacyjnego wpływu na rozwój aspiracji, zarówno dzieci, jak i rodziców. Widać tu wyraźną analogię do koncepcji Pierra Bourdieu. Dzieci poniekąd „dziedziczą” w procesie socjalizacji, poziom aspiracji rodziców i na ich przykładzie budują wzory własnej biografii. W miastach średniej wielkości sytuacja wygląda zdecydowanie lepiej-istnieje w nich możliwość zaspokajania zasadniczych potrzeb w zakresie kultury i kształcenia młodzieży, przynajmniej na poziomie szkoły średniej [2]. Wielkie miasta natomiast, skupiają całość dóbr kultury. Sieć szkół wszystkich typów stwarza największe szanse edukacyjne oraz możliwość rozwiązywania we współpracy z innymi szkołami i instytucjami, problemów dydaktyczno-wychowawczych i kierowania dalszymi losami młodzieży. Istnieje tu duża możliwość podziału funkcji socjalizacyjno-wychowawczych między rodzinę a wyspecjalizowane instytucje. Jest ona z pewnością większa niż w ośrodkach peryferyjnych. Funkcje zaniebane lub niebrane pod uwagę w rodzinie, mogą być uzupełniane przez instytucje. Widać wyraźnie, jak ważną determinantą kształtowania się szans edukacyjnych, jest miejsce zamieszkania i związany z tym dostęp do danego rodzaju i typu szkoły. Innym, ważnym czynnikiem, mającym wpływ na szanse edukacyjne, jest socjalizacja pierwotna, obejmująca dzieciństwo i wczesną młodość. To w jej trakcie dziecko, poprzez uczenie się norm, przyswajanie wartości i nabywanie umiejętności, przekształca się z indywiduum ludzkiego, w jednostkę obdarzoną osobowością społeczną. W tym także okresie, kształtują się wzory komunikowania się. Basil Bernstein zwraca szczególną uwagę na język, jakim

postępuje się dziecko, przed podjęciem edukacji szkolnej. Ten rodzaj języka, dziecko przyswaja sobie przede wszystkim w rodzinie. Na przykładzie angielskiego systemu szkolnictwa, Bernstein wykazał, że wyraźnie faworyzowane są w nim dzieci, posługujące się kodem rozwiniętym. Stąd też, posługiwanie się kodem ograniczonym, może być istotną przyczyną niepowodzeń szkolnych, a co za tym idzie, może w znaczący sposób przyczyniać się do ograniczania szans edukacyjnych. Bernstein prowadził swoje badania w Wielkiej Brytanii, wśród dzieci z rodzin robotniczych i z klasy średniej. Łatwo wnioskować, że „dzieci z rodzin o wyższym statusie społeczno-ekonomicznym, posługiwały się kodem rozwiniętym i o wiele rzadziej występowały u nich trudności szkolne, niż u dzieci z klasy robotniczej, u których przerwanie nauki, często następowało na najniższym możliwym szczeblu.” [1]. Nasuwa się przypuszczenie, że na szanse edukacyjne ma wpływ (poza miejscem zamieszkania) również pochodzenie społeczne i sposób komunikowania się, przyjęty w danej rodzinie. Status społeczny rodziny pochodzenia i sposób, w jaki w jej wnętrzu przebiega komunikacja, wydają się pozostawać w ścisłej korelacji. Podstawowych sposobów komunikowania się, dziecko uczy się w procesie komunikacji pierwotnej. W momencie pójścia do szkoły, jest już wyposażone w pewien kod językowy. W sposób znaczący, uwydatnia się kompensacyjny charakter koncepcji odtwarzania struktury społecznej i teorii socjolingwistycznej-kod językowy jest elementem kapitału kulturowego, dziedziczonego w procesie socjalizacji pierwotnej, a jego poziom może stanowić element habitusu jednostki i być stałym składnikiem jej społecznego wyposażenia. Sposób komunikacji w rodzinie, jest niejako przekazywany na drodze transmisji międzypokoleniowej i wiąże się z tradycjami w niej panującymi, mającymi wpływ na kolejnych jej członków. Dochodzi, więc, do cyklicznego odtwarzania struktury społecznej, na podstawie dziedziczonego (najczęściej w rodzinie) kapitału kulturowego. Ma to oczywisty wpływ na kształtowanie wyobrażeń własnej przyszłości oraz na poziom aspiracji życiowych i edukacyjnych.

W kształtowaniu się poziomu aspiracji i ich wpływie na szanse edukacyjne, bez wątpienia kluczową rolę odgrywają czynniki społeczno-ekonomiczne, kulturowe i świadomościowe. Czynniki społeczno-ekonomiczne pozostają w związku z pozycją zawodową rodziców, prestiżem społecznym, jakim cieszy się dany zawód oraz dochód, jaki wiąże się z jego wykonywaniem. Czynniki kulturowe i świadomościowe, zaś, wiążą się z poziomem wykształcenia, dostępem i możliwością korzystania z dóbr kultury symbolicznej, pojęciem sukcesu życiowego uznawanego w rodzinie oraz oczekiwaniami rodziców wobec dzieci, dotyczącymi ich wykształcenia. Potwierdza to koncepcję Pierra Bourdieu, że rzeczywiście wybór wzoru biografii determinowany jest pochodzeniem społecznym i ściśle wiążącym się z tym nabywaniem pierwotnych habitusów. Nasuwa się też

wniosek, że poziom aspiracji, mający wpływ na szanse edukacyjne, kształtowany jest w trakcie socjalizacji pierwotnej i determinowany jest pozycją społeczno-ekonomiczną rodziny, poziomem wykształcenia rodziców, miejscem zamieszkania oraz dostępem do instytucji i placówek kulturalnych.

Rysunek nr 1. Holistyczny model Zdrowia.

Źródło: *slideplayer.pl*

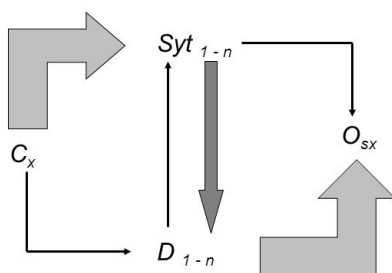
Szanse dostępu do kultury oraz kultury fizycznej

Według E. Hajduka, jednym z podstawowych zadań socjalizacji, jest wprowadzanie w różne dziedziny kultury: nauki, ideologii, kultury symbolicznej. Wprowadzanie w kulturę może ograniczać się do udostępniania wiedzy o dziełach danej dziedziny kultury i jej języku, może też być połączone z próbą reprodukcji dzieł, bądź z przygotowaniem do tworzenia dzieł nowych [4]. W tym aspekcie, aby jednostka mogła uzyskać samodzielność (zdolność utrzymywania siebie), musi opanować przynajmniej jedną dziedzinę kultury. Zinternalizowanie grupy wartości określa tożsamość jednostki, jej przynależność do grupy społecznej oraz wyznacza działalność sprzyjającą urealnieniu tych aspektów. Internalizacja wartości przyjmowanych w danym kręgu społecznym może przeciwdziałać wyobcowaniu jednostki, ponieważ system aksjologiczny generują i kontrolują rozległy zakres postępowania i działania człowieka. W nowożytnej Europie dominującymi rodzajami kultury są nauka i kultura symboliczna. Kulturę symboliczną należy rozumieć jako system ocen i sądów normatywnych, które dana zbiorowość społeczna uznaje za obowiązujące. Poprzez taki ustalony system ocen i sądów, interpretuje się działania ludzkie. Kultura symboliczna odnosi się, więc, głównie do postaw i zachowań, które podlegają dziedziczeniu poprzez działania socjalizacyjne. Wprowadzanie w kulturę rozpoczyna się w rodzinie. Niezależnie od tego, czy rodzice są twórcami jakiejś dziedziny kultury, czy zajmują się jej upowszechnianiem, czy też nie posiadają kompetencji do określania jakiejkolwiek dziedziny kultury, wykonują prace fizyczne bądź inne, nie mające bezpośredniego związku z tworzeniem czy odtwarzaniem kultury. Jednakże to właśnie w domu rodzinnym, dziecko ma pierwszy kontakt z różnymi jej dziedzinami: literaturą, sztuką, muzyką, tańcem, filmem, religią, ideologią, a więc tym wszystkim, co nie powstało na drodze naturalnej, ale jest efektem działania ludzi. Celem wychowania fizycznego jest doprowadzenie człowieka do tego, aby wszystkie części były foremne i mocne, wszystkie zmysły doskonałe, wszystkie władze cielesne zupełne. Wychowanie to ma zabezpieczyć zdrowie, dlatego powinno nazywać się wychowaniem lekarskim. Wychowanie to należy się każdemu, bo od niego zależy szczęście człowieka. Dewiza Śniadeckiego, że całe szczęście jest w mocnym zdrowiu, każe mu pamiętać nie tylko o wychowaniu fizycznym zdrowych i silnych, lecz także słabych, chorowitych i upośledzonych fizycznie [12]. Ćwiczenia fizyczne to przede wszystkim ruch na powietrzu. Dzieci początkowo rozwijają się fizycznie poprzez ciągłą aktywność, zabawy i pracę. Dobra gimnastyka zdaniem Śniadeckiego, obejmować powinna różnego rodzaju ćwiczenia cielesne, jak mocowanie się, tańce, skakanie, przeskakiwanie rowów, wspinanie się po drzewie, pływanie, jeżdżenie konno, aby wszystkie mięśnie umocnić i rozwinąć. Mówi, aby przyzwyczajać

dzieci do poruszania się nocą, chodzić z nimi na spacerów do lasu oraz zaleca hartowanie ciała. Wychowanie moralne kształci umysł i serce, organizuje się przede wszystkim w interesie społeczeństwa. „Każde wychowanie moralne powinno mieć fundament i podstawę – fizycznego, któż nie przyzna, iż znakomite i wszelkie przymioty serca lub władze umysłu dosyć są rzadkie”. Ćwiczenia fizyczne mają dodać odwagi, prostoty czy skromności. Dzieci są obserwatorami i chętnie naśladują wszystko co zobaczą, dlatego powinniśmy najlepszym być dla nich wzorem. Troszczyć się o dobry przykład i usuwać wszystko co jest nie właściwe na ich drodze. Śniadecki uznaje rolę wychowawczą kary, radzi stosować kary umiarkowanie i ostrożnie. „Szkodliwe jest również przyspieszenie naturalnego tempa rozwoju dziecka. Zdaniem Śniadeckiego im władze cielesne i umysłowe rozwijają się wolniej, ale mocno i porządnie, tym lepiej o zdrowiu i talentach można rokować na przyszłość [10]. I w tym względzie trzyma się więc Śniadecki swojej stałej zasady: opierania norm pedagogicznych na wzorach natury”. Na całość oddziaływań wychowawczych „składają się zadania wynikające z wychowania społeczno – moralnego, zdrowotnego, umysłowego, estetycznego i sportowego” [10]. Wychowanie w ruchu sportowym należy ciągle do spraw aktualnych, ponieważ sport jest wciąż poddawany ocenie społeczeństwa. „Prawie żadna dziedzina społecznej działalności nie jest poddana tak wszechstronnej ocenie społecznej”. Wychowanie przez sport oznacza „wychowanie przez pracę; towarzyszy temu atmosfera wielkiej młodzieńczej przygody życia, atmosfera radości, satysfakcji i sukcesu, którego podstawą jest właśnie praca”. Kultura fizyczna obejmuje wszystkie wartości, które związane są z fizyczną postacią i fizycznym funkcjonowaniem człowieka, zarówno w jego własnym subiektywnym odczuciu, jak też w obrazie społecznie zobiektywizowanym. Wartości te – najogólniej mówiąc odnoszą się do zdrowia, budowy i postawy ciała, odporności, wydolności, sprawności, urody”. Wychowanie fizyczne powinno wprowadzać w świat tak pojętej kultury fizycznej, powinno dostosowywać do poszczególnych etapów rozwoju płci, środowiska, przyszłego zawodu. „Proces wychowania fizycznego zaspokaja wszystkie potrzeby aktualne dzieci i młodzieży w tej dziedzinie życia, a równocześnie przygotowuje do przyszłości, uczy (praktycznie i teoretycznie) jak żyć zgodnie z normami higieny (somaticznej, a pośrednio i psychicznej)”. Przez kulturę fizyczną należy „rozumieć całokształt dorobku społecznego w dziedzinie pielęgnacji ciała to jest całokształt systematycznie stosowanych środków natury sprawnościowej, wychowawczej, higienicznej i rozrywkowej, wpływających na rozwój fizyczny ludzi, rozwój ich aparatu ruchowego oraz przystosowanie tegoż aparatu do wszechstronnych potrzeb osobowości ludzkiej w danych warunkach rozwoju życia społecznego”. Każdy dom ma swoje własne wychowanie. Uczni stwierdzają, że „rodzice najczęściej mają takie wychowanie za najlepsze, jakie odebrali

sami”. Prawda jest jedna; natura jak na wszystko, tak i na wychowanie musi mieć prawa pewne i niezmiennie. Szukać więc tych praw w rozumie i doświadczeniu należy, inaczej nigdy się pożądana umiejętność nie tylko nie wydoskonalą, ale i nie pocznie. Wychowaniem nazywamy wszelkie starania w zamiarze, aby dziecko na doskonałego człowieka wykształcić. Doskonałość nie jest rzeczą ludzką jest to zaś meta, do której dążymy, ale do której nikt nie dochodzi. Rodzice najczęściej kształcą dla zdrowia.

STRUKTURA PROCESU WYCHOWANIA

Syt_{1-n} – sytuacja wychowawcza, O_{sx} – skutek oddziaływań wychowawczych, C_x – projekt osobowości /cel, wzorzec/, D_{n-1} – doświadczenie życiowe

Rysunek nr 2. Struktura procesu wychowania.

Źródło: na podstawie „Proces wychowawczy i jego struktury” Kunowski S., Lublin 1946.

Człowiek uważany sam w sobie i sam dla siebie, jest doskonały, skoro jest kształtny, mocny, zdrowy i w tym względzie całe wychowanie nazywa się fizycznym. Człowieka kształcić należy tak, aby jego ciała były mocne i foremne, zmysły wszystkie doskonałe, władze cielesne wszystkie zupełne, jest to go wychowywać tylko fizycznie. Należy kształcić umysł i serce bez względu na przymioty ciała, czyli wychowywać go moralnie. Każdy człowiek „może być doskonałym sam w sobie i swoim sposobem i może być doskonałym dla siebie lub dla społeczności, w której się rodzi”. Każda społeczność powinna hodować i układać ludzi według swoich potrzeb i celów, do jakich dąży, a zatem powinna wychowanie młodzieży opisywać prawami. Nowonarodzony człowiek nie posiada jeszcze żadnej władzy umysłowej, ale ma jej zarody [2]. Władze cielesne są bardzo ograniczone i słabe, na ruch i uczucie używa zmysłów i odbiera wrażenia zewnętrzne, spożywa pokarm, tym samym odbywa wiele spraw fizycznych, na które należy zwrócić uwagę. Człowiek kształć się i rosnać pomiędzy ludźmi

kształci się nieuchronnie fizycznie i moralnie razem [6]. Wychowywać dziecko to najlepiej wykształcić jego ciało, rozwinąć, wydobyć, usprawnić i udoskonalić jego władze cielesne oraz siły, a także utwierdzić i zabezpieczyć zdrowie. Takie wychowanie powinno, także nazywać się wychowaniem lekarskim [10]. Hodo- wać więc dziecię we względzie fizycznym albo lekarskim jest to je tak pielęgno- wać i tak prowadzić, ażeby nie tylko życie i zdrowie od wszelkiego ochronić szwanku, ale nadto to ostatecznie tak zabezpieczyć i utwierdzić, aby przez to dobry byt i szczęście człowieka na całe życie zapewnić. Sławny genewski filozof po- wiedział, że ten jest wychowany najlepiej, kto najlepiej umie znosić losy po- myślnie i przeciwnie, a tego ten tylko, zdaniem moim, dokazać potrafi, kto ma mocne zdrowie”. Niektórzy wychowują człowieka tylko moralnie, zapewniając jego szczęście rzetelne, ci natomiast którzy kształcą fizycznie, mają staranie o jego siły i zdrowie, zakładając najtrwalsze szczęście. Rodzice kochają swoje dzieci nad wszystko i zawsze dbają o ich dobro. Takim rodzicom nie trzeba przy- pominąć, że dobre wychowanie jest najdroższym i najpierwszym dziedzic- twem, jakim dzieci swoje obdarzyć mogą. Wychowanie fizyczne, dla szczęścia człowieka powinno być takie, aby każdy człowiek mógł z niego korzystać. Takim też jest w samej istocie, co dowodzi, że takiego tylko wychowania wymaga po nas natura. Wychowanie przeto moralne, narodowe lub naukowe jest dziełem ludzkim, jest interesem społeczeństw albo famili”. Wychowanie fizyczne jest takie, że trudno dać przepisy na wszystkie drobne szczegóły i pojedyncze przy- padki. Same choroby potrzebują leczenia ze strony lekarza, a tym samym do wychowania nie należą i jego się nie tyczą. „Ale konstytucja słaba i chorowita, ale wady organiczne, których nie podobno wyleczyć i które pozostać na całe życie muszą, potrzebują szczególnej w wychowaniu bacności, potrzebują osobnych przepisów, ażeby tak upośledzone istoty żyć, być w swoim stanie zdrowymi i tyle życia używać mogły, ile się zgadza z ich losem. Wszakże i kaleki, i niedołęgi mają swoje zdrowie, mają swoje szczęście” [3]. Osoby mocno ukształcone mniej potrzebują pomocy, natomiast upośledzeni potrzebują na- szego wsparcia i naszej szczerzej pomocy. Za zaletę wychowania fizycznego po- wiedzmy, że jego wpływ jest tak powszechny, że nie przepuści żadnego wy- jątku. Nikt nie obejdzie się bez niego. Dobrze kierowane za każdym razem się uda, kiedy tak nazwane wychowanie moralne nie zawsze się przyjmie. Chcąc wychować dziecko trzeba je naprzód jakkolwiek poznać. Z pewnych względów jesteśmy wszyscy do siebie podobni, tak z innych różnimy się wszyscy od siebie. Tak jak każdy człowiek ma swoją własną i odmienną twarz, ma swój właściwy skład ciała, ma swoją moc oraz posiada zdolności i skłonności. Zadatki te wyni- kają z różnej budowy ciała, odbieramy z przyrodzenia i nazywamy dyspozy- cjami. Za najlepszy sposób wychowania jest ten, aby dziecko „samemu sobie zostawić”. Dobrze ukształcone dziecko należy pilnować, aby dobrze rośło oraz

jego niewielkiej budowy nie nadwyrężyło. Wpływ i działanie rzeczy zewnętrznych składają dużą część naszego życia.

Rysunek nr 3. Liczba zdarzeń niepożądanych w kontrolowanych placówkach w latach 2012-2016.

Źródło: Opracowanie Najwyższej Izby Kontroli na podstawie wyników kontroli.

Wpływ zewnętrznych istot na stan budowy człowieka najszczególniejszy jest w dzieciństwie i całym młodzieńczym wieku. Fizyczne wychowanie dzieci powinno się zacząć równo z ich narodzeniem, a nawet równo z ich poczęciem i tym większej domaga się pilności, im człowiek tego narodzenia jest bliższy. Największa część naszego zdrowia, mocy i kształtu podlega od matek i piastunek, już w samej kotysce odbywa się bardzo ważna część wychowania fizycznego. W tym wieku postrzeżone wady w organizacji i łatwe uleganie chorob lub kalectwa dają się jeszcze w niewielkiej części poprawić bądź zmniejszyć. Powinniśmy mieć wzgląd na rodziców, ich budowę ciała, zdrowie lub choroby, na towarzyskie związki, po to, aby przewidzieć i poznać sposobności, które się im dostać od rodziców mogą [1]. Ćwiczenia fizycznie wczesnie i właściwie stosowane mogą jak najbardziej stać się powodem obniżenia wieku biologicznego, mogą zmniejszyć zagrożenie różnymi chorobami. Najlepszym sposobem jest propagowanie szeroko rozumianej rekreacji w rodzinie. Rekreacja to forma aktywności wykonywana w wolnym czasie dla wypoczynku, która ma na celu regenerację sił fizycznych, psychicznych oraz łagodzi zmęczenie. „Rekreacja fizyczna posiada więc wszystkie atrybuty zjawiska określonego mianem rekreacji lub wczasów. Jest bowiem odpoczynkiem po pracy i rozrywką, jest środkiem

doskonalenia siebie w znaczeniu psychicznym i fizycznym, zaspokajającym i rozwijającym potrzebę wspólnoty, wreszcie działaniem przynoszącym przeżycia o dużym ładunku emocjonalnym, estetycznym i umysłowym oraz moralnym” [4]. Rekreacja jest w rodzinie sposobem na nowoczesną formę spędzania wolnego czasu. W rodzinie występują różne zapotrzebowania ruchowe. Najczęściej dzieci wyprzedzają swoich rodziców w potrzebach ruchowych, ale bywa też odwrotnie. W rodzinie wyzwala się różne aspiracje do spędzania czasu wolnego poprzez różnice w wychowaniu, wykształceniu oraz stanie zdrowia. W każdej rodzinie istnieją wspólne potrzeby; potrzeba wspólnego przebywania, integracji, współżycia, przeżywania, partnerstwa. W wychowaniu do rekreacji we wczesnym dzieciństwie podstawową rolę odgrywa rodzina – matka, ojciec, rodzeństwo oraz dziadkowie. Rodzina jest pierwszym środowiskiem socjalizacji i wychowania, która wprowadza małe dziecko w świat zabawy ruchowej, naucza prostych umiejętności sportowych po przez zabawę i różne gry ruchowe, jest także pierwszym środowiskiem wychowania zdrowotnego i ekologicznego poprzez rekreację fizyczną i turystykę [7]. Następnymi instytucjami, które włączają kulturę do procesu socjalizacji, są przedszkole i szkoła, a także rozmaite instytucje kultury symbolicznej: wydawnictwa, prasa, radio, telewizja, itp. Są to instytucje, którym można przypisać rolę wzoro- i normotwórczą. Pozostają one nie bez wpływu na kształtowanie się postaw i zachowań. Jednakże modyfikacja wpływu środków masowego przekazu na dziecko, pozostaje w rękach rodziców-to głównie oni dobierają publikacje, jakie powinny trafić do dziecka, pozwalają, bądź zakazują oglądania audycji telewizyjnych, oni też wprowadzają dziecko w system wierzeń religijnych, przekazują społecznie użyteczne wzory, mające stanowić przygotowanie do ról człowieka dorosłego. Rola rodziny w przekazywaniu kultury (zwłaszcza w aspekcie jakościowym), może być oczywiście ograniczana poziomem wykształcenia rodziców, lub dostępem do środków kulturalnych, który jest określony, między innymi, miejscem zamieszkania oraz statusem socjoekonomicznym rodziny. Na trudności związane z przekazywaniem kultury-zwłaszcza materialnych wytworów kultury posiadających wartość autoteliczną, czy dostępem do placówek zajmujących się propagowaniem wytworów kultury niematerialnej - napotyka szkoła, leżąca na obszarach peryferyjnych. Ze względu na swoje położenie geograficzne (znaczne oddalenie od dużych ośrodków miejskich), nie jest ona w stanie umożliwić kontakt dzieciom i młodzieży z tymi wytworami. Następstwem opanowania przez jednostkę jakiejś dziedziny kultury, są społeczne podziały, oparte na preferowaniu przez jednostkę tej dziedziny. O relatywizmie jednostka-otoczenie społeczne, E. Hajduk mówi następująco: „Relacje te są wzajemne. Przynależność do kategorii lub warstwy społecznej, jest determinantą wyboru tej dziedziny kultury, której opanowanie jest wymagane” [4]. Oznacza to, że na wybór

pewnych dziedzin kultury, jednostka nie ma wpływu-są one niejako z góry narzucone. Pewne dziedziny kultury, zwłaszcza symbolicznej, są wpajane jednostce w trakcie socjalizacji pierwotnej i przyjmują postać habitusów. Tu też bardzo wyraźnie mogą być widoczne procesy mające wpływ na „wydziedziczenie”. Dotyczy to zwłaszcza tych dziedzin, z którymi jednostka styka się na początku swojej biografii. Zachodzi tu proces kulturalizacji, czyli uczenia się kultury i stawania się jej nosicielem-co wydaje się niezbędne z punktu widzenia interesów danej kategorii społecznej. Dostęp do innych dziedzin kultury, nie ujętych w procesie kulturalizacji, może-lecz nie musi-zapewniać szkoła, do której trafia dziecko lub młody człowiek, dostęp do środków masowej komunikacji, bliskość dużych ośrodków miejskich - wszystkie te czynniki, decydują o szansach dostępu do kultury.

Szanse zawodowe

Pojęcie zawodu można zdefiniować jako zespół umiejętności i wiążący się z nimi zasób wiedzy (posiadanych kompetencji zawodowych). Zawody powstały na drodze społecznego podziału pracy, w ramach którego wykształciły się poszczególne specjalizacje. Wykonywanie zawodu stanowi zazwyczaj podstawowe źródło dochodu jednostki [8]. Posiadanie danego zawodu zależy najczęściej od rodzaju zdobytego wykształcenia, co z kolei uzależnione jest od szans edukacyjnych, jakie były dane jednostce. Kwestią związaną z zagadnieniami zawodu i wykształcenia w zawodzie, jest szansa znalezienia pracy, zgodnej z kompetencjami zawodowymi.

W różnych ujęciach zawodu, Domański H. Wyodrębnia cztery elementy:

- trwale wykonywane czynności,
- świadczenie pracy na rzecz innych osób,
- „zysk” z pracy w postaci środków utrzymania,
- konieczne przygotowanie, umiejętności.

„Samo przygotowanie do roli zawodowej we współczesnych społeczeństwach, odbywa się właściwie poza grupami, w których role owe są realizowane, lub przy skromnym ich udziale” [8]. Rola zawodowa, to podstawowa rola człowieka dorosłego. Stanowi ona nie tylko źródło jego utrzymania, pozwala także wpływać na kształtowanie przebiegu życia, tworzenie wzoru biografii, zdobywanie prestiżu i sławy, osiągnięcie sukcesu. Jest podstawą do rywalizacji o awans w osiągnięciu pożądanej pozycji społecznej. „Poziom przygotowania do realizacji roli zawodowej, jest obiektywną miarą efektywności systemu oświaty danego społeczeństwa i jego przewagi nad nieformalnymi podmiotami procesu socjalizacji.” Za podmioty nieformalne, należy tu uznać np. rodzinę lub inne

podmioty niezinstytucjonalizowane, w których może dochodzić, do niezamierzonego nawet, obniżania poziomu aspiracji u jednostki poddawanej działaniom socjalizacyjnym. W tym kontekście, ważnym problemem edukacyjnym, jest odpowiednio wczesne wykrycie i wsparcie rozwoju potencjalnych zdolności i talentów młodego pokolenia. W każdym społeczeństwie wykonywanie zawodu i pełnienie ról zawodowych wiąże się z zajmowaniem określonych pozycji w strukturze klasowo-warstwowej. Za zmienne ważne dla owych pozycji, można uznać wykształcenie, dochód, zarobki i prestiż związane z wykonywaniem danego zawodu. Każdy zawód wymaga od wykonującego go pewnego zakresu wiedzy i kwalifikacji, które zdobywa się zazwyczaj na drodze edukacji szkolnej -na poziomie zasadniczym, średnim, bądź wyższym. Duże znaczenie, jeśli chodzi o wybór drogi zawodowej i oczekiwań, co do przyszłego zawodu, ma osobowość jednostki. Jak wiadomo, ogromny wpływ na kształtowanie osobowości jednostki, ma socjalizacja pierwotna, zwłaszcza przebiegająca w rodzinie. Każda jednostka staje przed wyborem szkoły ponad podstawowej, podejmując wówczas decyzje dotyczące wyboru przyszłej drogi zawodowej. Są to pierwsze próby dopasowania planów życiowych do osobowości [6]. Dzieje się tak, ponieważ sama jednostka dokonuje wyboru przyszłego zawodu zgodnie z własnymi predyspozycjami psychicznymi oraz pod wpływem środowiska, które ten wybór ocenia. Ocena środowiska związana jest z oczekiwaniami wobec wyboru jednostki. Są to oczekiwania osób dla jednostki znaczących-najczęściej rodziców i najbliższej rodziny. Przyjmowany w rodzinie poziom aspiracji, dotyczący wykonywanego zawodu i jego postrzeganie w hierarchii prestiżu, może wpływać na podejmowanie decyzji o wyborze drogi zawodowej. Warunkiem osiągnięcia przez dziecko, jakiegokolwiek pozycji zawodowej, jest przyswojenie sobie i nauczenie się zachowań odmiennych od tych, które miało dotychczas okazję widzieć u ojca czy matki w ich życiu rodzinnym. Jest to konieczność przejścia ze stosunków partykularystycznych na uniwersalistyczne. Jest to problem wyboru i zmiany obiektu społecznej interakcji. Ta kwestia wydaje się być ważna zwłaszcza w chwili obecnej, kiedy sytuacja na rynku pracy zmienia się bardzo szybko i trudno jest dziś odpowiedzieć na pytanie, jakie zawody będą cieszyły się największą popularnością za kilka lat oraz czy zawody te już istnieją. Ważnym czynnikiem decydującym o szansach zawodowych, może być również miejsce zamieszkania i odległość placówek kształcących w danym zawodzie. Zdarza się niekiedy, że młody człowiek podejmuje naukę zawodu, do którego tak naprawdę, nie czuje się predestynowany, ale na jego wybór duży wpływ wywiera bliskość szkoły o danym profilu lub możliwość znalezienia pracy po jej ukończeniu, w pobliżu miejsca zamieszkania. Szanse zawodowe wydają się być pochodną całego zespołu uwarunkowań, związanych z procesami socjalizacyjnymi. Wpływ na ich kształtowanie się mają wzory biografii przyjmowane i

uznawane w rodzinie pochodzenia, środowisko wychowawcze-rodzina, sąsiedztwo i szkoła, szanse dostępu do kultury i edukacji, miejsce zamieszkania, osobiste zdolności i talenty jednostki oraz typ osobowości.

Edukacja zdrowotna i zachowania przez nią promowane jako habitus

Termin edukacja zdrowotna stosowany w Polsce coraz częściej jest odpowiednikiem określenia przetłumaczonego na język angielski *health education* lub rzadziej używanego terminu *education for health*, któremu w naszym języku może odpowiadać określenie edukacja prozdrowotna lub edukacja o zdrowiu. Edukacja z języka łacińskiego *educatio* - wychowanie, pielęgnowanie. Obejmuje działania i procesy służące wychowaniu i kształceniu się osób lub grup społecznych i może być traktowana jako proces permanentnego uczenia się człowieka przez całe życie. W książkach natomiast najbardziej używamy określenia, stwierdzenia „edukacja zdrowotna”, ponieważ jest bardziej rozbudowana od innych stwierdzeń, odnosząca się do ludzi w całym okresie życia, obejmuje różne formy uczenia się i nauczania. Dobrze uzasadnione jest to przez E. Chorońską, która uznała, że na edukację zdrowotną składają się procesy systematyczne i zamierzone oraz kształcą i wychowują dzieci i młodzież pod kierunkiem osób dorosłych np. rodzice, wychowawcy, nauczyciele. Również składają się procesy związane z samokierowaniem własnym rozwojem (samokształcenie i samowychowanie). Ogół działań okazjonalnych i przypadkowych, które w sprzyjających okolicznościach mogą skłonić człowieka do refleksji i podjęcia decyzji w celu zdobycia wiedzy i umiejętności oraz wykorzystania ich na rzecz swego zdrowia. Edukacja zdrowotna również jest procesem, w którym uczymy się dbać o zdrowie własne i społeczeństwa. Zdrowie jest istotne dla jednostki jak i dla całego naszego społeczeństwa. Jest podstawowym warunkiem zaspokajania potrzeb człowieka oraz umożliwia realizację celów i aspiracji i rozwój osobisty. Ma to ogromny wpływ na rozwój społeczeństwa, pozwala na tworzenie dóbr materialnych i kulturalnych. Promocja zdrowia ma na celu zwiększenie wśród ludzi odpowiedzialności za swoje zdrowie i podejmowanie wysiłku poprawiając się. Edukacja zdrowotna ogólnie mówiąc chroni zdrowie. Trzeba rozszerzać, poszerzać wiedzę na temat zdrowia jest to główny cel. Bardzo ważną rzeczą jest kształtowanie zdrowego stylu życia od najmłodszych lat. Pamiętam ze swoich młodych lat, że najważniejszą rzeczą było ukształtowanie odpowiedniej postawy ciała, usuwanie złych nawyków i przyzwyczajzeń. Wiek przedszkolny jest bardzo ważnym etapem wyborów oraz jego stosunku do środowiska, wobec którego będzie w przyszłości podejmować decyzje. Każdy człowiek jest odpowiedzialny za własne zdrowie, dlatego dobry stan zdrowia warunkuje prawidłowe przystosowanie się do środowiska społecznego. Załóżmy, że dziecko

posiada dobre samopoczucie i ma dobrą odporność organizmu umożliwia to mu systematyczne uczęszczanie do przedszkola, a także ułatwia zabawę i naukę dziecka. Chodzenie do szkoły czy przedszkolna umożliwia dziecku nabywanie określonych umiejętności oraz przyswajanie prawidłowych przyzwyczajeń i nawyków higieniczno-zdrowotnych. Okres wieku przedszkolnego to ważny etap w życiu człowieka ma olbrzymi wpływ na zmiany jakie zachodzą w indywidualnym rozwoju dziecka. Nauczyciele muszą jednak pamiętać, że chcąc pracować muszą pamiętać, że podstawową formą aktywności dziecka w wieku przedszkolnym jest zabawa. Jest ona skuteczna, ponieważ porusza wyobraźnię dzieci, budzi ich uczucia i zachęca do dalszego działania.

Piśmiennictwo

1. Abraham M.F., *Modern Sociological Theory. An Introduction*, Delhi Oxford University Press, Bombay – Calcuta – Madras 1982.
2. Bokszański Z., Piotrowki A. (1998) Ziółkowski M., *Socjolingwistyczna teoria Basila Bernsteina* [w:] Małe struktury społeczne, red. Machaj I., Wydawnictwo Uniwersytetu Marii-Curie Skłodowskiej, Lublin.
3. Demel M., *Pedagogika zdrowia*, WSiP, Warszawa 1980.
4. Hajduk E., *Układy społeczne i ich funkcje socjalizacyjne.*, Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Zielona Góra 1999.
5. Kłoskowska A., Bourdieu Pierre [w:] *Encyklopedia socjologii*, Oficyna Naukowa, Warszawa 1998.
6. Kobierecki M., M., *Kultura fizyczna a kultura*, Zeszyty Naukowe Zbliżenia Cywilizacyjne, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa we Włocławku, Włocławek 2016 Por. M. Demel, O wychowaniu zdrowotnym, Warszawa 1968.
7. Kosiewicz J., *Socjologia sportu w Europie – perspektywa historyczna i badawcza.*, AWF, Warszawa 2007.
8. Kowalczyk S., *Społeczno-integracyjna funkcja sportu*, w: *Społeczny wymiar sportu*, red. Z. Dziubiński, Warszawa 2003.
9. Krawczyk Z., *Od aksjologii ciała do koncepcji kultury fizycznej*, [w:] *Kultura fizyczna i sport w ujęciu socjologicznym*. Kraków 1985.
10. Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik Socjologiczny*, Toruń 1998.
11. Śniadecki J., *O fizycznym wychowaniu dzieci*, Wrocław 1956.
12. Urniaż J., *Gospodarka i polityka a szkolne wychowanie fizyczne w wybranych krajach europejskich i Polsce na przestrzeni dziejów*, Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, 2017, t. XVI, nr 3.
13. Winiarski R., *Psychospołeczne aspekty rekreacji ruchowej*, [w:] *Sport dla wszystkich*, cz. II, H. Piotrowska (red.), „ZW-P Arjada”, Warszawa 1995.

14. Wohl A., *Socjologia kultury fizycznej. Zarys problematyki*, t. I, II, AWF, Warszawa 1979-81.
15. Woynarowska B., *Edukacja zdrowotna*, Podręcznik akademicki Warszawa 2007.